

284

ЧЕРВОНИЙ ШЛЯХ

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ І ЛІ-
ТЕРАТУРНО-НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

№ 5
(50)

ІБ ПНУС

282871

ТРАВЕНЬ

1927

БІБЛІОТЕКА
282871

П 1

Василь Стефаник. Вибрані твори. Упорядкував Арк. Любченко. Дитяча бібліотека українських письменників за редакцією В. Арнаутова та О. Попова. Державне Видавництво України. 1927 р. стор. 137.

Накладом Державного Видавництва України зібрав і упорядкував тов. Аркадій Любченко 20 маленьких оповідань Василя Стефаника, найвидатнішого тепер письменника Західної України. Кожне оповідання Василя Стефаника робить враження, немов би чарівний мистець витесував на камінні майстерним долотом найгарніші перли й коронки, які складаються у ніжну, делікатну, а сильну й гранітну суцільність. Тож не дивниця, що Стефаник на своєму ювілейному обході в Львові сказав, що його новелі родяться серед мук творчого болю. Кожна його найменша новелька заставляє його записати цілі жмути папéру, поки виринеться один коротенький навіть ескіз. І тому Стефаник, хоча працює на ниві письменства поверх 30 років, відносно випускав дуже мало своїх праць. Тридцять літ праці автора принесли нам невелику скількість його малюнків, але за це яка ж безмежно цінна якість.

Школою у Стефаника було його життя на селі у батька - селянина з Русова, Снятинського повіту. Тут він змалку приглядався злиденному життю селянської бідноти. Від дитинства вривалися в його уяву образи гіркої долі цих хліборобів, що чорну землю своїм потом зливали. Наука соціалізму, що він її брав у перших починах радикальної партії, економічні студії в гімназії, за які переслідували молодого учня попівсько-панські шкільні власти, навчили його аналізувати класові суперечності й підхоплювати зрічнювання на селі. Гонений з гімназії до гімназії, опинився Стефаник при кінці гімназійних студій разом із Лесьом Мартовичем в Дрогобичі. Мартович мав уже за собою декількі сатиричних оповідань, як „Не - читальник“, коли талант Стефаника скривався ще за його ніжність і несміливість. На університеті розійшлися дороги обох друзів із шкільної лавки. Мартович віддавсь наукам уві Львові, а Стефаник поїхав на студії до Кракова, щоб підчас ферій віддаватися агітації посеред селян Снятинського й Косівського повіту.

У Кракові була тоді у розквіті ціла плеяда польських письменників і поетів під звісною назвою „Молода Польша“. Сердечним приятелем Стефаника став Пшибишевський, автор „Вігільї“, „Дітей сатани“ й других. Тоді почав вибиватися талан Вл. Оркана, що в своїх творах описував життя селян із під Татрів, автора оповідань про Костку Наперського польського повстанця проти польських панів з часів Хмельниччини, звісний був уже польський поет Тетмаер, та високо вибивалися поеми Виспянського. Очевидно зокрема запізнався Стефаник з творами Золі, Кнута Гамзуна, а Франка знав він обов'язково, як чинний член тодішньої радикальної партії. Й зразу в 1896 році загомоніло посеред кола близьких знайомих Стефаника, що він покинув агітацію, навіть свої університетські

студії, а взявся до писання творів. І справді він зарився в хаті свогого батька, а переважно перебував в горах Карпатах, де в містечку Кутах над рвучим Черемошем переливав у крицеві форми свої початкові праці. Його перша збірка, „Синя книжечка“ викликала потрясаюче враження. Кожний почув велетня пера, який зразу став на рівні з найбільшими українськими письменниками, а імпресіонізм, як видимий знак впливу Пшибишевського, дав йому відмінну рису, якої не було ані у Франка, ані у Мирного, ані Федьковича. Так у „Синій книжечці“, як і в виданій Держвидавом України теперішній збірці під редакцією Любченка, бачимо, як в зеркалі, в найдрібніших нюансах всі протилежності галицького села. Читаючи „Катрусю“ перед очима бачиш маленькі жовтою глиною обліплені хатки сільського бідняка, відчуваєш його гострий біль, що немає за що лікувати свою любов дочку, розумієш прокльони його „Кам'яної душі“ на свою долю, й віриш що свій „нізельний палець віддав би він за здоров'я Катрусі“. Або „Кленові листки“, в яких закам'янілий Іван „лупить до одвірка головою“, та тяжко плаче коли бачить що не може рятувати та доглядати хору свою жінку, а мусить бігти на роботу й тому приказує дітям, щоб мамі дали свічку в руки й засвітили, як би вона умирала. „Глибінь горя й безоглядна гострота...“

„Мамин синок“ це вже образець більш зажиточного газди, що може своєму Михайликові дати й яблуко й білу булку й грати з ним, а мати має час і вимити чисто свого сина й сорочечку дати й поясок, щоби „всі дивилися й казали, який Андрійко красивий“. В оповіданні „Суд“ змальовує Стефаник криваву бійку бідних і багатців як вислід накипелої злости злидарів проти багачьких синів, яких і на весілля садовлять на першому місці. Оповідання „Май“ з'ясовує покірне дождання „мільйонів мужиків“, що уміють довго й терпеливо стояти, чекати, коли пан-поміщик є в „Канцелярії“ або проходитьесь по біленьких, чистеньких стежках панського городу. У красках Стефаника виходять мужики в їх старих хатах, „з бабою, волами, з коровою з моргами поля, або й ці що „жебраками плодяться“ „без худібки й без нивки“. Життя в містах Стефаник не береться писати. Не знайдеться у його ані одного образка з робітничої праці, хоча в його околицях є саліни й копальні нафти в Печеніжині, та живуть залізничники. Неслідний у його зв'язок між робітниками й селянами так, як це маємо у Франка „Борислав сміється“ чи других новелах.

Сільські типи Стефаника хоча биті горем, придавлені тяжким камінням неволі все ж таки прагнуть з'єднатися збірно, колективно битися за нуждою й горем. І в „Давнині“ дід Митро, баба Митриха й Базько мають заслугу перед селом; бо від них походить зачаток читальні, збірних сходин у селі; в його хаті почалися читати спільно книжки, що правда „божі листи“ та „Луці заливайки“ але всеж таки книжки й зібрани в перші збірні наради. Патріотів з міста викпиває Стефаник в одному тільки образцеві „Такий панок“. Цей панок лупив селян за час своєї служби, а коли пішов на пенсію на старості літ, рішення бути із „народолупця“ — „народолупцем“.

Велика шкода, що Аркадій Любченко не зазначив у „вибраних творах“ дат, з якого року й часу походять поодинокі Стефаникові оповідання. Брак дат не дозволяє орієнтуватися в історії Стефаникової творчости. А в збірці вміщені оповідання й з перших часів з 1897 року й двадцять років пізніше, наприклад, надзвичайно сильний ескіз з імперіалістичної війни „Дитяча пригода“ або „Марія“ й ще раніш наприклад „Дід Гриць“. Вся збірка складена є дуже влучно. У ній відбивається в цілій силі вага Стефаника цього співця „чорної жури“ що блістів з „сивавим немилосердним оком“, співака „мужичьких сердець“, що тріскають з болю, як оця синя баня“ та поета безмежних ланів та моря сонця.“ Із цілої збірки б'є яскравішими фарбами вся могутність слова нашого „сина землі“, Читати її будуть не тільки діти, але й дорослі.